

KRAJOBRAZ A TURYSTYKA

Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Nr 14
Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, 2010

Maria TKOCZ

Uniwersytet Śląski
Wydział Nauk o Ziemi
Sosnowiec, Polska
e-mail: maria.tkocz@us.edu.pl

EWOLUCJA PRZESTRZENI TURYSTYCZNEJ GMINY WILKOWICE A PRZEMIANY KRAJOBRAZU

EVOLUTION OF TOURIST SPACE IN WILKOWICE DISTRICT VERSUS LANDSCAPE TRANSFORMATIONS

Słowa kluczowe: przestrzeń turystyczna, gmina Wilkowice, przemiany krajobrazu
Key words: *tourist space, Wilkowice district, landscape transformations*

Streszczenie Gmina Wilkowice malowniczo położona na obszarze Bramy Wilkowickiej oraz stokach Beskidu Śląskiego i Małego, spełnia funkcje turystyczne od XVI wieku, w którym miasto Bielsko nabyło wieś Bystra, wchodzącą obecnie w skład gminy, na potrzeby rekreacyjne swoich mieszkańców.

Intensywny rozwój turystyki nastąpił w końcu XIX wieku, kiedy w Wilkowicach wybudowano stację kolejową przy trasie Bielsko-Żywiec. Rozwój turystyki spowodował przemiany krajobrazu wyrażające się rozwojem budownictwa na potrzeby turystów, wkraczaniem zabudowy na zbocza doliny Białki, zwłaszcza lewe bardziej nasłonecznione, powstaniem obiektów czasowych, sanatoryjnych, gastronomiczno-rozrywkowych, wytyczeniem ścieżek i szlaków turystycznych.

Gmina Wilkowice może być dobrym przykładem ilustrującym zmiany w krajobrazie zachodzące pod wpływem turystyki. Zaobserwowane zmiany w krajobrazie mogą posłużyć również do identyfikacji typów przestrzeni turystycznej w analizowanej gminie.

Abstract *Wilkowice district is picturesquely located in the area of Wilkowice Gate and slopes of the Beskid Śląski and Beskid Mały Mountains. It has played touristic functions since the 16th century, when the town Bielsko purchased the village Bystra (which is now the part of the district) for recreation needs of its inhabitants.*

Intensive development of tourist function took place at the end of the 19th century, when a railway station was built at the route Bielsko-Żywiec. Development of tourist industry resulted in landscape changes such as building development for tourist needs, entering the building-up areas to slopes of the Białka valley (especially left slopes of intensive insolation), development of hotels, spa hotels, restaurants, entertainment facilities, tourist paths and routes.

Wilkowice district is a good example showing landscape changes influenced by tourist industry development. The observed changes in the landscape may also be used to identify types of tourist space in the district studied.

WPROWADZENIE

Gmina Wilkowice malowniczo położona na obszarze Bramy Wilkowickiej i otaczających ją pasm górskich Beskidu Śląskiego i Beskidu Małego należy do tych obszarów górskich, w których rozwój różnorodnych form turystyki ma wieloletnią tradycję. Może być zatem dobrą ilustracją przemian przestrzeni oraz krajobrazu, jakie dokonały się pod wpływem turystyki.

Gminę Wilkowice w niniejszym opracowaniu traktuje się jako przestrzeń turystyczną czyli zgodnie z poglądami J. Warszzyńskiej i A. Jackowskiego (1978) jako część przestrzeni geograficznej i społeczno-ekonomicznej, w której zachodzą zjawiska turystyczne. Ja dodaje B. Włodarczyk (2009) warunkiem koniecznym i wystarczającym do zaklasyfikowania części przestrzeni geograficznej jako przestrzeń turystyczna jest ruch turystyczny niezależnie od jego wielkości i charakteru. Warunkiem dodatkowym umożliwiającym jej delimitację jest występowanie zagospodarowania turystycznego, którego wielkość i charakter pozwalają określić typ przestrzeni turystycznej. Różnorodne formy ruchu turystycznego na obszarze gminy Wilkowice miały miejsce już od połowy XIX wieku. Na podstawie natężenia tego ruchu oraz rozwijającej się infrastruktury turystycznej można przyjąć, że w gminie dokonała się ewolucja przestrzeni turystycznej zgodnie z wyodrębnionymi przez S. Liszewskiego (1995) typami przestrzeni turystycznej. Wyodrębnił on:

- 1) przestrzeń eksploracji turystycznej czyli przestrzeń odkrywania czegoś, poszukiwania ale również badania nieznanymi terenów,
- 2) przestrzeń penetracji turystycznej. Tworzą ją turyści indywidualni i grupowi, którzy turystykę uprawiają z motywów poznawczych. Charakteryzuje ją zróżnicowane natężenie ruchu turystycznego oraz pojawienie się różnorodnej infrastruktury pozwalającej „konsumować” tę przestrzeń,
- 3) przestrzeń asymilacji turystycznej, która powstaje tam, gdzie turysta nawiązuje bliższe kontakty z miejscową ludnością,
- 4) przestrzeń kolonizacji turystycznej – powstaje wszędzie tam, gdzie następuje proces trwałego zajmowania i zagospodarowania nowych ziem przez obiekty służące turystyce, zmieniający ich dotychczasowe użytkowanie,
- 5) przestrzeń urbanizacji turystycznej, która jest rezultatem stałego osadnictwa na obszarach opanowanych przez turystykę.

POŁOŻENIE GMINY

Gmina Wilkowice, która tworzą trzy sołectwa: Wilkowice, Bystra i Mieszna znalazła się w sferze zainteresowań turystów w drugiej połowie XIX wieku. Wcześniej obszar gminy był związany głównie z wyrębem lasów i z działalnością rolniczą. Położenie gminy jest specyficzne bowiem na jej obszarze znajdują się dwa odrębne regiony turystyczne tj. Beskid Śląski i Beskid Mały (Lijewski, Mikułowski, Wyrzykowski, 1998) oddzielone Bramą Wilkowicką (fot. 1). Beskid Śląski na badanym

obszarze cechuje się istnieniem zwartych i masywnych bloków górskich o znacznych wysokościach względnych 400-700m i silnych nachyleniach stoku, porozcinanych dolinami. Kulminację stanowi szczyt Klimczok (1119 m. n.p.m.) i Magura (1095 m. n.p.m.) oraz opadające łagodnym zboczem w stronę bramy Wilkowickiej Kozia Góra (682 m. n.p.m.) i Równia 610 m. n.p.m. Na zboczach Klimczoka, na wysokości ok. 900 m. n.p.m. znajdują się źródła Białki, wzdłuż której rozwinęły się dwie wsie: Bystra Śląska na jej lewym brzegu i Bystra Krakowska na prawym, tworzące obecnie jedno sołectwo Bystra. Na zboczach Magury położona jest, sąsiadująca z Bystrą Krakowską, Meszna (fot. 2). Jej terytorium przechodzi łagodnie na obszar Bramy Wilkowickiej. W rozległej Bramie Wilkowickiej oraz na zboczach Beskidu Małego rozciąga się wieś Wilkowice, nad którą góruje szczyt Magurka Wilkowicka – 912 m. n.p.m. (fot. 3).

Niewielki obszar gminy (33,9 km²), rozłożony w obrębie trzech jednostek fizjograficznych - Beskidu Śląskiego, Beskidu Małego oraz Bramy Wilkowickiej, cechuje się bardzo zróżnicowaną rzeźbą terenu, która podkreśla atrakcyjność krajobrazową. Różnice wysokości względnej sięgające w gminie ponad 700 metrów powodują, że gmina wyróżnia się wysokimi walorami krajobrazowymi i wypoczynkowymi. Te ostatnie były szczególnie cenione przez turystów ze względu na specyficzny mikroklimat wynikający z położenia w rozległej dolinie otoczonej „wieńcem zalesionych gór, które stanowią osłonę naturalną przed wiatrami północnymi. Wskutek posiadania tych indywidualnych warunków klimatycznych Bystra wyróżnia się znacznie wyższą ciepłotą i bujniejszą florą nawet wśród miejscowości najbliższej od siebie położonych (Kolarczyk, 2006).

PRZEMIANY PRZESTRZENI TURYSTYCZNEJ

Wymienione walory zadecydowały o tym, że w drugiej połowie XIX wieku obszar gminy stał się przestrzenią, którą S. Liszewski (1995) określa jako „przestrzeń eksploracji turystycznej”. Przedmiotem zainteresowań turystów była dolina Białki oraz otaczające gminę szczyty zarówno Beskidu Śląskiego (Kozia Góra, Szyndzielnia, Klimczok, Magura), jak Beskidu Małego (Magurka Wilkowicka). Już w 1872 r. na stokach, sąsiadującej ze szczytem Klimczoka, Magury powstało pierwsze schronisko nazwane „Klementynówką”, które świadczyło usługi noclegowe i gastronomiczne.

Etap eksploracji turystycznej szybko przeszedł w etap penetracji zwłaszcza po uruchomieniu linii kolejowej na trasie Bielsko-Żywiec. Zanim przedłużono linię kolejową do Żywca, w latach 1868-1877 do stacji kolejowej Bystra-Wilkowice dojeżdżały specjalne pociągi turystyczne z Bielska, skąd letnicy dowożeni byli bryczkami do Bystrej, z której prowadziły szlaki turystyczne na okoliczne szczyty, między innymi na Kozią Górę, gdzie od 1864 r. istniała gajówka.

Wyjątkowe walory wypoczynkowe i klimatyczne powodowały, że pod koniec XIX wieku Bystra stała się znaną miejscowością wypoczynkowo-letniskową. Według dokumentów ze zbiorów kronikarza beskidzkiego Jana Halamy Bystra Śląska uzyskała status uzdrowiska w 1906 r. , zaś Bystra Krakowska w roku 1913 (Kolarczyk, 2006).

Penetracja turystyczna wsi Wilkowice była mniej intensywna, ze względu na fakt, że Beskid Mały, a zwłaszcza okolice Magurki Wilkowickiej słynącej z pięknych łąk i lasów posiadały dogodne szlaki dojścia od strony Bielska przez wieś Straconka. Magurka Wilkowicka nazywana była wówczas Josefsberg czyli góra Józefa od źródła św. Józefa i stojącej nad nim kapliczki z figurą świętego.

Pod koniec wieku XIX i na początku wieku XX krajobraz gminy ulegał stopniowo przeobrażeniom. W typowo rolniczym, wiejskim krajobrazie pojawiły się pierwsze symptomy świadczące o rozwoju turystyki, zwłaszcza turystyki uzdrowiskowej. W 1897 r. powstał w Bystrej Zakład Wodoleczniczy, założony przez lekarza wiedeńskiego Ludwika Jেকেlesa, zamieniony w 1912 r. na Dom Zdrowia dla rodzin polskich górników z Karwiny. Można przyjąć, że był to pierwszy w gminie obiekt uzdrowiskowo-wczasowy, na bazie którego powstało później sanatorium. Napływ turystów wymuszał konieczność budowy bazy noclegowej i gastronomicznej. Krajobraz wsi nabierał cech krajobrazu typowego dla uzdrowiska, w którym istotnym elementem były hotele, pensjonaty, restauracje i kawiarnie. Koncentrowały się one głównie w centralnej części wsi Bystra przy skrzyżowaniu dróg wiodących w stronę Szczyrku i Bystrej Górnej, w dolinie rzeki Białki oraz przy drodze do stacji kolejowej. Jednym z najstarszych obiektów powstałych w końcu XIX w. był hotel wraz z restauracją „Pawluś”, o wysokim na ówczesne czasy standardzie, bowiem był zelektryfikowany, skanalizowany oraz posiadał telefon, garaże i własną stację benzynową. W sąsiedztwie znajdowała się Willa Gocko, przy drodze do Szczyrku pensjonat „Mika”, nieco dalej przy drodze do stacji kolejowej „Hotel Europejski” i pensjonat dr Kazimierza Michalika. Kolejne obiekty noclegowe zlokalizowane były w dolinie Białki. Były to: Zakład Klimato-Leczniczy – Pensjonat „Słoneczna”, Wille: „Wanda”, „Chata”, „Graczyzna”, „Krystyna”, „Sielanka”, „Mira-Mary”, „Jadwiga”, „Jutrzenka”, „Wenecja” i „Berghausen”.

Krajobraz wsi Bystra uległ wówczas zmianom przyjmując cechy krajobrazu typowego dla uzdrowiska pierwszych dekad XX wieku. Większość obiektów noclegowych posiadała specyficzną fizjonomię z licznymi balkonami oraz krytymi bądź otwartymi werandami. Podobną fizjonomią charakteryzowały się domy mieszkalne, które udzielały noclegów turystom. Malowniczy krajobraz, obiekty uzdrowiskowo-lecznicze, hotele, wille, przyciągały rzesze turystów a także sławnych Polaków. Jednym z najwybitniejszych był Julian Fałat, który przebywał w Bystrej kilkakrotnie, po raz pierwszy w 1883 r., by w 1910 r. osiąść na stałe. Obecnie w domu artysty mieści się muzeum, w którym znajdują się materiały archiwalne związane z jego działalnością oraz galeria jego obrazów.

Fot. 1. Brama Wilkowicka. *Źródło:* archiwum Urzędu Gminy Wilkowice.

Photo 1. Wilkowicka Gate. *Source:* Municipal Office Wilkowice archive.

Fot. 2. Krajobraz wsi Bystra i Mieszna na tle Klimczoka i Magury (Beskid Śląski).

Źródło: archiwum Urzędu Gminy Wilkowic.

Photo 2. Landscape of Bystra and Mieszna villages in the background The Klimczok and Magura Mountains (The Silesian Beskid). *Source:* Municipal Office Wilkowice archive.

Fot. 3. Krajobraz wsi Wilkowice na tle Beskidu Małego i Bramy Wilkowickiej.
Źródło: archiwum Urzędu Gminy Wilkowice.

Photo 3. Landscape of Wilkowice village in the background The Little Beskid and Wilkowicka Gate. *Source: Municipal Office Wilkowice archive.*

Fot. 4. Sanatorium w Bystrzej. *Źródło: archiwum Urzędu Gminy Wilkowice.*
Photo 4. Sanatorium in Bystra. *Source: Municipal Office Wilkowice archive.*

Nawiązując do koncepcji przestrzeni turystycznej można stwierdzić, że Bystra szybko przeszła przez etap penetracji i asymilacji turystycznej i w okresie międzywojennym rozpoczął się etap kolonizacji turystycznej, który trwa do dziś. Zmieniają się jednak jej formy. W okresie międzywojennym głównymi inwestorami w zakresie działalności uzdrowiskowej były duże podmioty gospodarcze. W 1934 r. właścicielem Domu Zdrowia w Bystrej został Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie, który przekształcił go w sanatorium przeciwgruźlicze. W 1936 r. rozpoczęto budowę nowego pawilonu na stoku Koziej Góry, który ostatecznie oddano do użytku po II wojnie światowej. Dominuje on w krajobrazie Bystrej (fot. 4). Drugim inwestorem, którego oddany do użytku w 1930 r. obiekt wpisał się w krajobraz gminy, tym razem sołectwa Wilkowice, była Kolejowa Kasa Chorych działająca przy Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Katowicach. W 1927 r. rozpoczęła ona budowę domu wypoczynkowego dla pracowników kolejowych na stoku Magurki Wilkowickiej zamienionego w trakcie budowy na sanatorium przeciwgruźlicze. Obiekt ten wyraźnie zaznaczał się w krajobrazie gminy Wilkowice czerwonym pokryciem dachu.

Okres po II wojnie światowej zintensyfikował proces kolonizacji turystycznej gminy. Przebiegał on równoległe dwoma drogami, zgodnie z wyodrębnionymi przez B. Włodarczyka (2009, s. 117) typami kolonizacji turystycznej czyli kolonizacją przestrzeni dla turystów oraz kolonizacją przestrzeni przez turystów. Kolonizacja przestrzeni dla turystów dokonywana była przez zakłady przemysłowe, które w gminie zainwestowały w budowę bądź modernizację domów wczasowych. Były to głównie kopalnie, a także Izba Rzemieślnicza oraz Ministerstwo Obrony Narodowej. Spośród tych obiektów należy wymienić Dom Wczasowy „Sadyba” z basenem i sauną, oferujący 50 miejsc noclegowych w komfortowo wyposażonych pokojach, Ośrodek Wczasowy „Barbórka” oferujący 40 miejsc noclegowych w budynku ośrodka oraz 72 miejsca w 12 domkach całorocznych typu brda oraz wybudowany pod koniec lat 80. XX wieku ośrodek hotelowo-wczasowy „Magnus” oferujący 150 miejsc noclegowych, posiadający kryty basen, boiska sportowe do tenisa, siatkówki i koszykówki. Nowy obiekt wczasowy „Rzemieślnik” wybudowała również Izba Rzemieślnicza. Wiele przedwojennych ośrodków zostało odremontowanych i służyło również wczasowiczom. Były to takie obiekty jak „Zacisze” czy „Stefanka”, których standard mimo modernizacji pozostał niski. Wymienione ośrodki wykorzystywane były sezonowo lub całorocznie, głównie przez wczasowiczów skierowanych przez macierzyste zakłady pracy. Nie dysponowały miejscami dla przypadkowych turystów. Bazę noclegową uzupełniały kwatery prywatne. Można zatem stwierdzić, że w okresie PRL Bystra osiągnęła szczyt swego rozwoju jako przestrzeni kolonizacji turystycznej przez zakłady pracy. W krajobrazie Bystrej pojawiły się duże obiekty, które jednak nie zaburzyły harmonijnego krajobrazu wsi.

W tym okresie wieś Meszna została zakwalifikowana jako ośrodek „wczasów pod gruszą” oferujący miejsca noclegowe w kwaterach prywatnych. Z punktu widzenia organizacji przestrzeni turystycznej wieś reprezentowała wówczas stadium asymilacji turystycznej. Według B. Włodarczyka (2009) przestrzeń asymilacji nie

generuje nowych form zagospodarowania turystycznego związanych z bazą noclegową, wykorzystuje jedynie dostępny potencjał określonego obszaru.

Wieś Wilkowice w latach PRL była „słabo kolonizowana” jako przestrzeń dla turystów. Jedynym „kolonizatorem” był hufiec beskidzki ZHP, który wybudował ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy „Wilczysko”. Natomiast zintensyfikowała się kolonizacja przestrzeni przez turystów indywidualnych (tab. 1). Ponadto w Wilkowicach funkcjonowało od okresu międzywojennego sanatorium kolejowe, którego zasięg oddziaływania mierzony liczbą kuracjuszy obejmował całą Polskę.

Okres transformacji ustrojowej po 1989 r. spowodował istotne zmiany w funkcjonowaniu ośrodków wczasowych. Proces restrukturyzacji spowodował konieczność pozbycia się obiektów wczasowych przez zakłady produkcyjne. Powojenne stosunkowo nowe obiekty o dobrym standardzie zdobyły nowych właścicieli. Ośrodek wczasowy „Barbórka” został sprzedany prywatnemu właścicielowi i aktualnie funkcjonuje jako „Skipark”. Podobny los spotkał ośrodek Sadyba, który po kilku latach stagnacji został przekształcony w dom opieki społecznej. Nadal funkcjonuje najbardziej renomowany w gminie ośrodek wczasowo-szkoleniowy „Magnus” oferując organizację różnorodnych imprez turystycznych i wypoczynkowych. Niektóre przedwojenne ośrodki jak „Zacisze” popadły w ruinę, inne zostały zamienione w domy mieszkalne.

Okres po roku 1989, kiedy Polska wkroczyła na drogę gospodarki rynkowej spowodował rozwój prywatnej przedsiębiorczości. Wpłynęło to w niewielkim stopniu na stan zagospodarowania przestrzeni turystycznej, zwłaszcza bazy noclegowej. Nowym obiektem działającym od 1999 r. jest Diecezjalny Dom Rekolekcyjny Rodzin „Nazaret” zbudowany w pobliżu kościoła w Bystrej Krakowskiej dysponujący 65 miejscami noclegowymi oraz pensjonat Salamandra oferujący 4 pokoje.

Jeden z najstarszych obiektów gastronomicznych w Bystrej Górnej noszący w przeszłości nazwę „Bar pod Źródłem” zmodernizowano i powiększono, przekształcając go w „Zajazd pod Źródłem” oferujący 40 miejsc noclegowych. W Mesznej starą wiejską zagrodę położoną malowniczo na zboczu Magury zamieniono na atrakcyjny Zajazd Regionalny „Chata na Groniu” z 5 dobrze wyposażonymi pokojami.

Niewielka liczba nowych obiektów noclegowych, słaby napływ wczasowiczów do istniejących obiektów, konieczność zdobywania turystów spowodowały likwidację niektórych ośrodków. Tym samym proces kolonizacji przestrzeni dla turystów został zahamowany. W miejscu obiektów turystyczno-wypoczynkowych powstały domy opieki społecznej. Przykładem jest ośrodek „Sadyba”. Do tego samego celu zmodernizowano stary dom wczasowy „Halamówka” a inne poddaje się renowacji. Można stwierdzić, że w krajobrazie gminy, w miejsce spacerujących turystów lub wczasowiczów, pojawią się wkrótce spacerujący pensjonariusze domów spokojnej starości.

Okres transformacji ustrojowej po roku 1989 nie spowodował istotnych zmian w zakresie wykorzystania istniejących zasobów mieszkaniowych dla celów turystycznych. Można nawet zauważyć regres tej formy w porównaniu z okresem przed

1989 r. Intensywnie rozwijająca się aktualnie w Polsce agroturystyka jest na terenie gminy słabo rozwinięta. Reprezentowana jest przez zaledwie 4 tego typu obiektu zlokalizowane głównie w sołectwie Meszna.

Drugi typ kolonizacji turystycznej reprezentuje kolonizacja przez turystów. Efektem tego procesu są działki letniskowe oraz budowa drugich domów (letniskowych). Badania prowadzone przez J. Kwiatkowską (1989) wykazały, że spośród zarejestrowanych w 1988 r. 4446 podatników, aż 1273 czyli 29% pochodziło spoza gminy. W przeliczeniu na 100 miejscowych podatników największa liczba podatników pozamiejscowych występowała w Bystrej Śląskiej – 82. W pozostałych sołectwach ich liczba była niższa i wyniosła w Bystrej Krakowskiej 46, Mesznej 48, w Wilkowicach 28. Podatnicy pozamiejscowi pochodzili głównie z dawnego województwa bielskiego (50,2%) oraz katowickiego (45,3%). W roku 1995 spośród 5164 podatników zarejestrowanych w gminie Wilkowice aż 1722 czyli 33,3% pochodziło spoza jej obszaru. W 2010 r. udział podatników zamiejscowych był w gminie dominujący (tab. 1). Można stwierdzić, że w okresie transformacji ustrojowej liczba podatników pozamiejscowych wzrosła ponad 3-krotnie w porównaniu z okresem przed 1989 r. Dynamika ich wzrostu jest wyższa od wzrostu podatników miejscowych. Wskazuje to na dynamicznie postępujący proces kolonizacji gminy przez turystów.

Tab. 1. Podatnicy w gminie Wilkowice

Tab. 1. Tax-payers in Wilkowice district

Rok Year	Liczba podatników Number of tax-payers			Dynamika zmian 1988-100 The dynamics of change	
	ogółem total	w tym zamiejscowi including outsiders		miejscowi local	zamejscowi outsiders
		ogółem total	w odsetkach in percent		
1989	4446	1273	28,6	100,0	100,0
1995	5164	1722	33,3	116,1	135,3
2010	7487	3918	52,3	168,4	307,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji otrzymanych z urzędu Gminy Wilkowice.

Source: own compilation based on information obtained from the office of Municipal Wilkowice.

Atrakcyjność turystyczna gminy, która odzwierciedla się w różnych formach adaptacji jej przestrzeni dla celów turystycznych spowodowana jest również bliskością szczytów z dobrze zagospodarowanymi schroniskami na Szyndzielni, Klimczoku, Koziej Górze w Beskidzie Śląskim oraz Magurce Wilkowickiej w paśmie Beskidu Małego. Z gminy prowadzą do nich liczne szlaki turystyczne niektóre wytyczone na początku XX wieku.

UWAGI KOŃCOWE

W gminie Wilkowice, którą tworzą trzy sołectwa Wilkowice, Bystra i Meszna zidentyfikowano różne typy przestrzeni turystycznej. Prawie pełny cykl rozwoju przestrzeni turystycznej przeszła Bystra, w której po zahamowaniu rozwoju przestrzeni dla turystów, pojawiły się pierwsze symptomy wprowadzenia nowych funkcji w postaci adaptacji ośrodków wczasowych w obiekty mieszkaniowe dla osób starszych. Meszna z charakterystycznym położeniem na zboczu Magury pozostała wsią na etapie przestrzeni asymilacji turystycznej, w której występuje najwięcej gospodarstw agroturystycznych. Jest również wsią, w której rozwija się kolonizacja turystyczna realizowana przez turystów posiadających tu działki letniskowe i drugie domy. Z kolei Wilkowice są wsią, w której dominującą formą kolonizacji turystycznej jest kolonizacja przez turystów. Inne formy występują śladowo.

W konkluzji można stwierdzić, że w gminie Wilkowice dokonały się istotne zmiany w zakresie jej zagospodarowania turystycznego w porównaniu z okresem jej inicjalnej eksploracji w drugiej połowie XIX wieku. Egzemplifikacją tych zmian są przeobrażenia krajobrazu gminy polegające na ekspansji terenów zabudowanych na zbocza otaczających gór, zagęszczeniu zabudowy, zanikaniu obiektów związanych z gospodarką rolną (obory, stajnie, zabudowania gospodarcze) oraz pól uprawnych, pojawieniu się zadbanej ogrodu przydomowych oraz obiektów współczesnej architektury. W większości przypadków nie powodują one dysharmonii w krajobrazie. Jedynymi „obcymi” elementami w krajobrazie są budynki nowych pawilonów handlowych zlokalizowane zazwyczaj przy drogach a także bloki mieszkalne w centrum Bystrej powstałe w okresie PRL. Należy ubolewać, że niektóre interesujące domy wczasowe z początku XX wieku, często drewniane, nie wytrzymały próby czasu i zostały zlikwidowane. Te, które zostały zmodernizowane wzbogacają niepowtarzalny krajobraz gminy.

LITERATURA

- Filapek, E. i S. (red.), 2009: Być bliżej gór. Bystra, Meszna, Wilkowice, Gmina Wilkowice, ss. 16.
- Kolarczyk J., 2006: Zarys monografii Bystrej, Towarzystwo Przyjaciół Bystrej, Bystra, ss. 91.
- Kwiatkowska I., 1989: Monografia gminy Wilkowice, Sosnowiec, praca magisterska wykonana w Katedrze Geografii Ekonomicznej, UŚ
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., 1998: Geografia turystyki Polski, PWE, Warszawa, ss. 383.
- Liszewski S., 1995: Przestrzeń turystyczna, [w:] Turyzm t. 5, z. 2, s. 87-103.
- Warszyńska J., Jackowski A., 1978: Podstawy geografii turystyki, PWN, Warszawa, ss. 333.
- Włodarczyk B., 2009: Przestrzeń turystyczna. Istota, koncepcje, determinanty rozwoju, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, ss. 268.